

קבלת החלטות: פער בין דמיון למציאות ביום

ואז הסביבה נתפסת כאשמה הבלעדית בחסרונות. הוא גם יכול להיות מופנה כלפי פנים, ואז החסרונות נתפסים כהשפלה, כישלון אישי וסימן לחוסר ערך. בשני המצבים, עצם קיום החסרונות, שהם חלק טבעי מכל החלטה, נתפס כשגיאה בלתי נסלחת שאפשר היה למונעה.

אפשר אפוא לומר כי קבלת החלטות אינה סיום תהליך, אלא תחילתו של תהליך אבל. היכולת לשמר את חוויית ההישג

לצד האובדן שקיים בכל בחירה, מותנית בויתור על האומניפוטנציה ועל פנטזיית "הטוב המושלם". פנטזייה זו, או ה-golden phantasy כפי שמכנה אותה (Smith, 1997), היא קרוב לוודאי אוניברסלית ומקורה בשלבי התפתחות מוקדמים. מאהלר (Mahler, Pine & Bergman, 1975) משערת כי מקורה בשלב הסימביוטי, שם הקשר עם האם מתואר כהתמזגות, סיפוק מושלם ואיזון ללא גבולות. בהמשך מתרחש בעולמו של הפעוט מפגש בלתי נמנע עם חוויית הנפרדות, המחזק את בוחן המציאות. פנטזיית "הטוב המושלם" חדלה בהדרגה להיחוות כוודאות קונקרטיה והופכת למשאלת לב שאינה מפריעה להסתגלות. משאלה זו ממשיכה

להתקיים כרקע בעולם הפנימי, והיא אף תורמת לרגעי שיא בחיים, שם מתרחש טשטוש גבולות זמני, גופני או נפשי. לצד התפתחות זו, יש לעתים מצבים פתולוגיים שבהם עלולה להתרחש גרסיה. המשאלה נסוגה מרמת הסמל וחוזרת לייצוגה המקורי-קונקרטי. Little (1993) מגדירה מצב זה כ-delusion of identity המתבטא בהתעלמות מגבולות המציאות ומגבלותיה. גרסיה זו עלולה להתרחש במצבי איום הקשורים לנפרדות ואובדן. היא עלולה להיות זמנית או קבועה, תלוי בארגון האישיות ובעוצמת האובדן. המונח אובדן יכול להתייחס למגוון רחב של חסרים: החל מחלקיים (תסכול לסוגיו, משברי גיל, גירושין, פיטורין, הגירה ועוד) ועד לסופיים כמו מוות. ככל שארגון האישיות הוא בדגש פרה-אדיפלי ועוצמת האובדן גבוהה, כך הסיכון לרגרסיה עמוקה יותר גובר.

הדעה הרווחת רואה בקבלת החלטות אקורד אחרון בסיום תהליך. תשומת הלב מתמקדת לרוב בשלב שלפני ההחלטה. היא מתבטאת בביקוש רב לספרות מקצועית-פופולרית בדרכים להגיע לתוצאה המיטבית: החל מבחירת מקצוע, בן-זוג וכו' וכלה בקניית דירה, כלי רכב וכו'. יש המקדישים בירור מקדים ובוחנים רווח מול הפסד אפשרי. אחרים לעומתם מחשיבים בחירה לפי רגש, בחירה כזו מיוחסת לאינטואיציה.

בכל מקרה, אין כמעט התייחסות לשלב שאחרי ההחלטה, לשלב העוסק בהתמודדות עם השלכותיה של הבחירה המסוימת ובעיקר עם חסרונותיה.

פנטזיית "הטוב המושלם"

הניסיון הקליני, בניגוד לתפיסה רווחת זו, מציג תמונה שונה. יש הפונים לטיפול טרם החלטה בשל הקושי הכרוך בכך. יחד עם זאת, רבים אחרים פונים דווקא לאחר ההחלטה, בשל הקושי להתמודד עם תוצאותיה. שלב זה מתברר קשה אף יותר מהקודם, כי הוא מחייב התמודדות עם תהליך אבל, שכן אובדן הוא חלק בלתי נפרד מכל החלטה, טובה ככל שתהיה. בחירת אפשרות אחת, היא בהכרח ויתור על אפשרות אחרת. היכולת לצלוח אתגר זה בשלום תקבע

עד כמה ההחלטה תקדם התפתחות והגשמה עצמית, או תיצור קיבעון ותחושה מתמדת של החמצה. בצומת קבלת החלטות יש על פי רוב מעט התייחסות, אם בכלל, לתהליך עיבוד האבל שיידרש לאחר מכן. מפתיע לא פעם להיווכח עד כמה, אצל חלק מהמטופלים, גדול הפער בין ידע תאורטי בדבר חסרונות ההחלטה לבין היכולת להכילם בזמן אמת. עולה הרושם כי בבסיס חלק גדול מההחלטות, שכביכול באות משיקול רציונלי, פועלת בסמוי פנטזיה מאגית-אומניפוטנטית המניחה תוצאה מושלמת עם מעלות ללא חסרונות. פנטזיה זו לרוב אינה מודעת. במידה שקיימת, היא באה לידי ביטוי או בהתלבטות אין סופית בחיפוש אחר "האפשרות האופטימלית"; או בכעס מול חסרונות ההחלטה, כאילו הם כלל לא אמורים להיות שם. כעס זה, כפי שהיטיבה לתאר Simha-Alpern (2014), יכול להיות מופנה כלפי חוץ,

סקירה תאורטית

Winnicott אמנם אינו מתבסס על מושגיה של מאהלר, אך גם הוא מתייחס לתהליך ההתפתחות מסימביוזה לנפרדות בשלב הפרה-אדיפלי. תרומתו הייחודית באה לידי ביטוי בחשיבות שהוא מייחס לתפקיד האם בשלב מעבר זה. לדבריו, בתקופה זו האם נדרשת לשנות את תפקידה מ"אם-סביבה" המתאימה עצמה טוטלית לצורכי התינוק, לתפקידה כאובייקט מעבר, זמינה ובו בזמן נפרדת. בסיומו של תהליך זה, היא מתייצבת בתפקידה כ"אם-אובייקט", כאובייקט נפרד עם עולם סובייקטיבי משלו. ויניקוט מדגיש כי התקדמות

הפעוט בתהליך זה מותנית ביכולתה של האם לשמש כאובייקט מעבר. דהיינו, לשרוד את כעס הפעוט על נפרדותה (לא נוטשת, מתנקמת או פולשת), ובו בזמן נשארת אובייקט מיטיב המסייע לאינטגרציה ומקדם הפנמות. תהליך התפתחותי זה מחזק את קביעות העצמי וקביעות האובייקט, ופותח מרחב להיווצרות הקונפליקט האדיפלי. מאהלר, קליין וויניקוט, למרות השוני ביניהם, שמים דגש על האובדן שחווה התינוק במעבר מקשר טוטלי לנפרדות (Kavaler-Adler, 2014). אובדן זה כרוך בסבל

אובדן הוא חלק בלתי נפרד מכל החלטה, טובה ככל שתהיה. [...] בצומת קבלת החלטות יש על פי רוב מעט התייחסות, אם בכלל, לתהליך עיבוד האבל שיידרש לאחר מכן

רב, ולאם תפקיד מרכזי לקדם מעבר זה. ככל שתהיה זמינה יותר, למרות הכעס המופנה כלפיה, כך תפתח אצלו הנאה מעצמאות ויתבסס בוחן מציאות. התחזקות בוחן המציאות יתבטא בויתור על פנטזיית "הטוב המוחלט" שמקורה סימביוטי-אומניפוטנטי, לטובת הגשמה עצמית פוטנטית במציאות. מאהלר אמנם מיקמה את תהליך הספרציה-אינדיבידואציה כמתרחש בילדות, אך תפיסה זו הורחבה כיום לכלל מעגל החיים. תהליך הספרציה-אינדיבידואציה נתפס אפוא ככזה שאינו מסתיים לעולם והמפגש עמו מתרחש בכל שלב בחיים, המחייב שינוי וכווץ באובדן.

ב. מודל חמשת שלבי האבל של קובלר-רוס (2002).

התפיסה התאורטית השנייה שבה בחרתי להיעזר, קשורה אף היא לחוויית החסר. קובלר-רוס ניסחה מודל זה כדי לתאר תהליך אבל אצל אנשים שלקו במחלה סופנית. בהמשך הורחב המודל למגוון של מצבי אובדן: מוות, גירושין, פיטורין, הגירה וכו'. קובלר-רוס מאפיינת חמישה שלבים בתהליך האבל. שלבים אלו אינם בהכרח ליניאריים. הם יכולים לבוא ברצף או במשולב, חלקם או כולם. לדבריה, התקדמות או חוסר התקדמות בשלבים אלו, תקבע את דרגת ההסתגלות למצב החדש.

חוויית החסר כנושא אקזיסטנציאלי זוכה למקום מרכזי בתאוריות הפסיכולוגיות, הן במודלים העוסקים באבל והן בתאוריה הפסיכואנליטית, שם החסר הוא ציר מרכזי בהתפתחות האישיות. ברצוני להתייחס לקבלת החלטות כאל סוג של אובדן. התמודדות עם אובדן חלקי מושפעת גם היא, לדעתי, מאינטראקציה בין שני ממדים: ארגון האישיות מצד אחד, והיכולת להתקדם בשלבי האבל מצד שני. בחרתי

לשם כך להיעזר בשני כיוונים תאורטיים העוסקים כל אחד בדרכו בהתמודדות עם חוויית החסר:

א. גישת יחסי אובייקט בתאוריה הפסיכואנליטית.

גישה זו רלוונטית לנושא אובדן וחסר מעצם עיסוקה בתהליך הנפרדות. גישת יחסי אובייקט על גווניה השונים מייחדת מקום נרחב לשינויים המתרחשים בקשר אם-תינוק בשלב הפרה-אדיפלי. התפתחות זו מובילה לשינויים משמעותיים הן בארגון האישיות והן ביחסי האובייקט. מאהלר (Mahler, Pine & Bergman, 1975)

מכנה תהליך זה "ספרציה-אינדיבידואציה". הוא מתחיל במחצית השנייה של השנה הראשונה ומסתיים לקראת סוף השנה השלישית. תחילה, בשלב הסימביוטי, קיים טשטוש גבולות בין העצמי לבין האחר, וחוויית התינוק היא של טוב מושלם ואין סופי. חוויה אידיאלית זו מתחילה להיסדק לקראת אמצע השנה הראשונה. מדובר בתהליך מכאיב הכולל כמה תת-שלבים, שבו מתפתחת מודעות לעובדת הנפרדות מהאם. תובנה זו מצד אחד מעוררת בפעוט חרדה מאובדן, אך מצד שני הכרחית להתפתחות בוחן המציאות. בשלב עדין זה (במונחי מאהלר, תת-שלב ה-rapprochement) הפעוט נמצא בעמדה פגיעה וזקוק לתמיכת האם כדי לצלוח אותו בשלום. מאהלר מתארת את תפקיד האם בתקופה זו כשילוב בין יכולתה לתת עצמאות, לבין זמינותה לקרבה כאשר הוא חש חרדה. מעבר התפתחותי זה על הישגיו, מהווה לדבריה תנאי הכרחי להתמודדות עם אתגרי השלב האדיפלי. Klein (1957), מהזווית התאורטית שלה, אף היא מתארת תהליך התפתחותי דומה בתקופה הפרה-אדיפלי. היא מנסחת אותו כמעבר מ"הפוזיציה הסכיזואידית-פרנואידית" ל"פוזיציה הדפרסיבית". לכל פוזיציה חוויה סובייקטיבית שונה ומנגונוני הגנה האופייניים להם. (1965)

חמשת שלבי האבל של קובלר-רוס (2002) הם:

1. הכחשה. הפרט מתעלם מהאובדן שאירע או שעומד להתרחש, כאילו אינו קיים.
2. כעס. הפרט כועס על עצמו או על העולם, "למה זה קרה דווקא לי".
3. מיקוח. הפרט מנסה לשכנע את עצמו או את הסביבה שלא מדובר במצב סופי אלא במצב הפיך. לדוגמא, אם יתאמץ, יחזור המצב לקדמותו או אולי בכלל נפלה טעות והמצב יחזור לקדמותו ברגע שתתברר אי-ההבנה.
4. דיכאון. מפגש עם החסר ובעקבותיו חוויה טוטלית של אובדן תקווה ומשמעות.
5. השלמה והסתגלות. יכולת לקבל את האובדן ועם זאת להשיב את תחושת המשמעות, כדי להמשיך להתפתח במציאות שנוצרה.

אינטראקציה בין רמת ארגון האישי למודל שלבי האבל

בחרתי להתייחס לשלב שאחרי ההחלטה כאל סוג של אובדן הדורש התמודדות. שתי הגישות שתוארו לעיל עוסקות, כל אחת בדרכה, בהתמודדות עם חוויות אובדן וחסר. אפשר לתאר את האינטראקציה ביניהן במונחי תאטרון הנפש של Mcdougall (1991). ה"במה" היא רמת ארגון האישי המתוארת בתאוריה ההתפתחותית-פסיכואנליטית של יחסי אובייקט, וה"מחזה" מייצג את השלב בתהליך האבל לפי קובלר-רוס. קיימים יחסי גומלין בין שני הממדים הללו. עולה הרושם שככל שארגון האישי הוא בדגש פרה-אדיפלי, כך תסכול ואובדן ייחוו כפגיעה נרקיסיסטית בלתי נסבלת עם תחושות בושה, השפלה וחסר ערך. דפוס הקשר הדומיננטי יהיה סכיזואידי-פרנואידי והאשמה תושלך בעיקר על הסביבה ללא יכולת התבוננות. לעומת זאת, ככל שמאפייני האישי הם בדגש אדיפלי, תסכול הנגרם לעצמי או לאחר יעורר אשמה ולא בושה. במקרה זה דפוס הקשר הדומיננטי יהיה דפרסיבי ויתבטא ביכולת להתבונן, לקחת אחריות ולתקן.

דוגמאות

אביא להלן שתי דוגמאות המתייחסות לשלב שאחרי ההחלטה ומתארות התמודדות עם תוצאותיה, חיוביות ושיליות כאחד. אין מדובר בתיאורי מקרה אלא בסקיצות-טיפול בלבד. הכוונה להדגים כיצד רמת ארגון האישי, משפיעה באופן שונה על ההתקדמות בשלבי האבל.

דוגמא ראשונה:

ש' הוא גבר בשנות הארבעים, נשוי עם ילד. הגיע לטיפול עם תסמינים של דיכאון: מצב רוח ירוד, קשיי שינה וירידה בתיאבון. ציין שלמעלה משנה חש ירידה בשמחת החיים, אך לאחרונה המצב החמיר ולכן פנה לטיפול. לדבריו ההידרדרות

החלה לפני כשלוש שנים, כאשר לאחר התלבטות החליט להמשיך במקום עבודתו הנוכחי ולא לעבור לחברת סטארט-אפ שהקים חבר. ציין כי תמיד התקשה לקבל החלטות ("לא רציתי להפסיד") וכך אירע גם בפעם ההיא. לדבריו, כבן יחיד להוריו מעולם לא לחצו עליו בנושא זה, והוא נטה לדחות כל החלטה לרגע האחרון. לבסוף, כשלא הייתה ברירה, "הנסיבות כבר החליטו בשבילי". ש' ציין שכאשר

לפני כמה שנים קיבל הצעה לשנות מקום עבודה, שקל אותה בכובד ראש: מצד אחד רצה שינוי והובטח לו קידום עם העלאה בשכר. החיסרון היה חוסר ודאות לגבי עתיד החברה. מצד שני, במקום הנוכחי אמנם די נמאס לו והשכר "לא משהו", אך היו גם יתרונות: קביעות, הכירו אותו, ושעות העבודה היו סבירות. בסופו של דבר החליט ש' לא לשנות את מקום העבודה.

בתקופה הראשונה שלאחר ההחלטה, סיפר שהייתה לו תחושה נהדרת כאילו "ניצל ברגע האחרון מהרפתקה מסוכנת". אולם בהמשך ההרגשה השתנתה. הוא החל לראות במקום עבודתו הנוכחי בעיקר את החסרונות. יחסי העבודה שלו הידרדרו והתרבו היעדרויותיו על רקע בריאותי. תפוקתו בעבודה ירדה ופחתו הבונוסים שקיבל. ש' סיפר שהוא החל לחוש שהבוס עוין אותו ומתנכל לו. כמו כן לדבריו

"אין יום שאני לא יורד על עצמי למה לא עזבתי את החברה". כל היתרונות שבגללם בחר להישאר במקום הנוכחי, הפכו לפתע בעיניו לשוליים ופחדניים. עלה הרושם כי ש' אמנם קיבל החלטה לא לשנות את מקום העבודה, אך לא הצליח להתמודד עם האובדן החלקי הכרוך בבחירה זו (ויתור על

התחזקות בוחן המציאות יתבטא בויתור על פנטזיית "הטוב המוחלט" שמקורה סימביוטי-אומניפוטנטי לטובת הגשמה עצמית פוטנטיית במציאות

תהליך הספרציה-אינדיבידואציה נתפס אפוא ככזה שאינו מסתיים לעולם והמפגש עמו מתרחש בכל שלב בחיים, המחייב שינוי וכרוך באובדן

ראשון לאחר המעבר נהנתה מאוד מדירתה החדשה. מקומה נוח מבחינת התחבורה, קרוב לחברותיה ולמרכזי התרבות האהובים עליה. יחד עם זאת, ציינה שלאחרונה "נחת עלי דיכאון" ולמעשה כבר אינה יכולה ליהנות מכל היתרונות הללו. הוסיפה כי סיפרה על כך לחברות וכולן היו בדעה כי החלטתה הייתה נכונה וכי מצב הרוח קשור למשהו "בראש שלי". מתחילת עבודתנו המשותפת, היה ברור כי לארגון האישיות של ג' מאפיינים דפרסיביים ואדיפליים. מצד

אחד בלטה יכולת להכיל אמביוולטיות תוך מוכנות להתבונן על תהליכים פנימיים. מצד שני, בכל זאת, תהליך האבל בעקבות מעבר הדירה לא התקדם לשלב ההשלמה. במהלך הטיפול התברר כי מעבר הדירה עורר בג' תחושת אשמה חריפה. תחושה זו לא הייתה זמינה ברובד המודע. היא באה לידי ביטוי בעקיפין דרך "עונש" שהתבטא בחוסר יכולתה ליהנות מדירתה החדשה. ה"עונש" התברר שהתקבל מפני ה"אגואיזם" שלה ועל ש"שוב" הפקירה אחרים כדי להיטיב עם עצמה. במפגשים הטיפולים עלו תכנים משמעותיים מעברה. ג' נזכרה בעימותים כואבים שהיו לה בגיל ההתבגרות עם הוריה לגבי חיי החברה שלה. היא רצתה אז לבלות כמה שיותר עם החבר'ה, בעוד הוריה האשימו אותה באנוכיות על כך שמפקירה את אחותה שסבלה מקשיים חברתיים.

רגשות אשמה מודחקים אלו עלו מחדש כלפי הבנות והנכדים עם מעבר הדירה. בקשר איתי הופיעה אשמה בכל פעם שביקשה לשנות פגישה כי היה לה קונצרט או הצגה. עיבוד תכנים אלו אפשר לג' להכיל בו בזמן הן אשמה על האובדן שנגרם לבנותיה ממכירת ביתה, והן לגיטימציה לזכותה לבחור בשינוי שהתאים לה. התהליך הסתיים כשג' הצליחה להחזיר לעצמה את היכולת ליהנות מדירתה החדשה, ואף לארח בה את בני משפחתה.

דיון

בשתי הדוגמאות שהובאו לעיל, הפנייה לטיפול נעשתה בשלב שלאחר ההחלטה. בלט קושי להכיל את האבל על האפשרות שאבדה כדי לממש את יתרונות הבחירה. היכולת לצלוח אתגר זה בשלום הושפעה מיחסי גומלין בין שני ממדים: רמת ארגון האישיות וקצב ההתקדמות בשלבי האבל. נראה שכל שארגון האישיות נוטה לכיוון פרה-אדיפלי (דוגמא

התחלה חדשה, על משכורת גבוהה יותר וכו'). קושי זה פגע הן ביכולתו להפיק את המרב ממקום עבודתו הנוכחי, והן במצב רוחו.

אפשר לומר שמבחינת הדינמיקה שתוארה במאמר זה בין ארגון האישיות לשלבי האבל, התנהלותו של ש' הצביעה בהחלט על קווי אישיות פרה-אדיפליים עם הגנות בדגש סכיזואידי-פרנואידי. בלטה חשדנות כלפי הסביבה וייחוס כוונות להכשילו. כל תסכול לווה בתחושת נחיתות, כעס

והשפלה. בקשר איתי הופיע כעס והיעדרויות, בכל פעם שניסיתי להתבונן על חלקו במצב שנוצר. מבחינת שלבי האבל לפי קובלר-רוס, בלטה תנועה מעגלית חוזרת על עצמה בין הכחשה (שבכלל הייתה לו בחירה), לכעס (מתנכלים לו), למיקוח (אולי אפשר לחזור לצומת שבו נעשתה הבחירה) ודיכאון (הבנה שאי אפשר כבר לשנות ואין יותר למה לצפות).

שלב הקבלה (השלמה עם המצב הקיים ומיצוי המיטיב שבו) לא היה זמין. בלט כי ארגון האישיות עיכב התקדמות בתהליך האבל. מצב זה חייב התאמות בגישה הקלינית. תחילה נדרשה אמפתיה והכלה של תוכני העברה והעברה נגדית, שלא תמיד היו פשוטים לעיכול (Kohut, 1971, 1977; Benton, 2014). בשלב מאוחר יותר, כאשר נפתח בהדרגה מרחב להתבוננות ("השלישי", Ogden,

1997), אפשר היה לשלב פירושים. התקדמות איטית

זו ביכולת להכיל אמביוולנטיות ולקחת אחריות, עזרה לש' להשלים עם תוצאות החלטתו ולממש את הפוטנציאל הגלום בה. מצב רוחו השתפר ותפקודו בעבודה חזר לרמתו הקודמת.

דוגמא שנייה:

ג', אלמנה בשנות השישים. הגיעה לטיפול במצב רוח ירוד ודיווחה על הסתגרות, עייפות וירידה במוטיבציה. לדבריה, ייתכן שהקושי הנוכחי קשור לשינוי משמעותי שיזמה לפני כשנה. היא מכרה את ביתה (בית פרטי גדול עם גינה), ובמקומו קנתה דירה קטנה שתתאים לצרכיה כאדם מבוגר. המעבר נעשה מיוזמתה. ציינה שהתלבטה רבות לפני ההחלטה: מצד אחד, הבית הפך גדול מדי והתחיל להיות קשה לתחזוק. מצד שני, דירה קטנה תהיה אמנם נוחה יותר, אך לא תאפשר לבנותיה ולנכדיה לישון אצלה כבעבר. לבסוף, מצבה הרפואי המידרדר הכריע את הכף לכיוון המכירה. ציינה כי בשלב

מתחילת הטיפול אפשר היה לשלב תובנות כדי לקדם את התהליך. לסיכום, אפשר אפוא לומר כי קבלת החלטות אינה סיום תהליך, אלא תחילתו של מסע. היא דורשת ויותר על פנטזיית "הטוב המושלם", כדי לממש את הנתיב שנבחר. תוצאות ההחלטה נובעות לא רק משיקול דעת מקדים, אלא גם ואולי אף יותר, מתהליך עיבוד האבל הנדרש לאחריה. אפשר אם כן לראות בקבלת החלטות לא רק סוגיה נקודתית על ציר הזמן, אלא אתגר והזדמנות להתפתחות.

ראשונה), כך גובר הקושי להכיל אובדן ותהליך האבל נתקע בשלבי הכחשה, כעס, מיקוח ודיכאון. לעומת זאת, ככל שארגון האישיות נוטה לכיוון הנירוטי (דוגמא שניה), עולה היכולת להתבונן, להכיל אשמה ולהתקדם בתהליך האבל לשלב ההשלמה. על האסטרטגיה הטיפולית להיבחר ולהתנהל בהתאם. בדוגמא הראשונה: נדרשה תחילה תקופה ארוכה של אמפתיה והכלה ללא פירושים (Tolpin, 1978; Benton,), ורק בשלב מאוחר יותר אפשר היה לשלב תובנות בהתאם ליכולת להכיל אובדן. בדוגמא השנייה: כבר

מקורות

1. קובלר-רוס, א' (2002). המוות חשוב לחיים. כתר הוצאה לאור.
2. Benton, J. G. (2014). Success and Failure. In Willock, B., Colman Curtis, R. & Bohm, L.C., Understanding and Coping with Failure. Routledge. 25-32.
3. Kavalier-Adler, S. (2014). The Klein - Winnicott Dialectic. Karnac.
4. Klein, M. (1957). Envy and Gratitude and Other Works (1946-1963). London: Tavistock.
5. Kohut, H. (1971). The Analysis of the Self. New York: Int. Univ. Press.
6. Kohut, H. (1977). The Restoration of the Self. New York: Int. Univ. Press.
7. Little, M. (1993). Transference Neurosis and Transference Psychosis. Jason Aronson Inc. 135-153.
8. Mahler, S.M., Pine, F. & Bergman, A. (1975). The Psychological Birth of the Human Infant. New York Jason Aronson.
9. Mcdougall, J. (1991). Theaters of the Mind: Illusion and Truth on Psychoanalytic Stage. Psychology Press.
10. Ogden, T. (1997). Reverie and Interpretation. Jason Aronson Inc., ch. 6. 157-197.
11. Simha-Alpern, A. (2014). Dora and the Bathwater. In Willock, B., Colman Curtis, R. & Bohm, L.C., Understanding and Coping with Failure. Routledge. 91-98.
12. Smith, S. (1977). The golden Fantasy: A Regressive Reaction to Separation Anxiety. The International Journal of Psychoanalysis, 58:311-324.
13. Tolpin M.(1978). Self-objects and oedipal objects . Psychoanalytic Study of the Child. Vol: 33.
14. Winnicott, D. W. (1965). The Maturation Process and the Facilitating Environment: Studies in the Theory of Emotional Development. London: Hogarth